

The Millie Arbesfeld
Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Women

WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

Telling and Retelling:
A Reader's Guide to the
Dynamics of the Joseph Story

Dr. Michelle J. Levine
ט"ו כסלו תשע"ח • December 3, 2017

(1) תלמוד ירושלמי מסכת פאה דף ג/א; תלמוד ירושלמי מסכת כתובות דף נא/א - דאמר רבי מנא כי לא דבר רק הוא מכם ואם הוא רק מכם הוא למה שאין אתם יגיעין בתורה כי הוא חייכם. אימתי הוא חייכם בשעה שאתם יגיעין בו

ספר דברים פרק לב (מו) ויאמר אליהם שימו לבבכם לכל הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום אשר תצום את בניכם לשמר לעשות את כל דברי התורה הזאת: (מז) כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם

(2) אבן עזרא ספר שמות פרק כ פסוק א - ודע, כי המלות הם כגופות, והטעמים הם כנשמות, והגוף לנשמה, הוא כמו כלי, על כן משפט כל החכמים בכל לשון שישמרו הטעמים, ואינם חוששים משנוי המלות, אחר שהם שוות בטעמן, והנה אתן לך דמיונות. . . והנה אמר אליעזר הגמאיני נא (בראשית כד, יז). והוא אמר: ואומר אליה השקיני נא (שם שם, מה). . . והכלל, כל דבר שנוי, כמו חלום פרעה, ונבוכדנצר, ואחריהם רבים תמצא מלות שונות, רק הטעם שוה. . . דע, כי הטעמים הם שמורים לא המלות. . . והנה הזכירה כוללת השמירה. וטעם זכור שיזכור כל יום אי זה יום הוא מהשבוע, וכל זה בעבור שישמור היום השביעי שלא יעשה בו מלאכה. והנה טעם הזכירה היא השמירה. וכאשר אמר השם זכור, הבינו כל השומעים כי טעמו כמו שמור, כאילו בבת אחת נאמרו.

אבן עזרא דברים פרק ה פסוק ה - גם אל תשית לב אל המלות, כי הם כגופות והטעמים כרוחות.

(3) רד"ק - ספר בראשית פרק כד פסוק לט - ובשנות הדברים האלו יש בהם שינוי מלות אבל הטעם אחד כי כן מנהג הכתוב בשנות הדברים שומר הטעמים אבל לא המלות; כי גם בעשרה דברים שהם עקרי התורה כששונה אותם במשנה תורה שנה בהם המלים אבל הטעם אחד.

רד"ק ספר בראשית פרק מא פסוק יז - כבר כתבנו כי בשנות אדם הדברים יוסיף או יגרע או ישנה, ואינו שומר אלא שיהיה הענין אחד, וכן בספור זה החלום.

(4) ספר בראשית, פרק לט (יא) ויהי כהיום הזה ויבא הביטה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בפית: (יב) ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי ויעזב בגדו פינה וינס ויצא החוץ: (יג) ויהי כראותה כי עזב בגדו פינה וינס החוץ: (יד) ותקרא לאנשי ביתה ותאמר להם לאמר ראו הביא לנו איש עברי לצחק בנו בא אלי לשכב עמי ואקרא בקול גדול: (טו) ויהי כשמעו פי הרימתי קולי ואקרא ויעזב בגדו אצלי וינס ויצא החוץ

(5) רמב"ן בראשית פרק לט פסוק יב ויעזב בגדו בידה - לכבוד גברתו לא רצה להוציא מידה בכחו הגדול ממנה, והסיר אותו מעליו, כי היה בגד שיתעטף בו כמעיל וצניף. והיא בראותה כי הניח בגדו בידה פחדה פן יגלה עליה לבני הבית או לאדניו והקדימתו אליהם לאמר כי הפשיט בגדו לשכב עמה, ובראותו כי הרימתי קולי נבהל לברוח. וזה טעם ויהי בראותה כי עזב בגדו. ולכן לא הגידה היא ויעזב בגדו בידי, רק אמרה לאנשי ביתה ולבעלה ויעזב בגדו אצלי

בכור שור, בראשית פרק לט, פסוק טו ויעזב בגדו אצלי - שהסיר מעליו לאנסני, ולא

הספיק ליקח אותו מפני שצעקתי והניחו וברח

רד"ק, בראשית פרק לט, פסוק טו ויעזב בגדו אצלי - כי תפשתיו בבגדו לעכבו עד שתבואו

אתם ותתפשוהו

(6) (**Robert Alter, *Art of Biblical Narrative*** (2nd Edition). New York, NY, USA: Basic Books, 2011, pp. 137—38) It is in the account of the attempted sexual assault, however, that the verbatim repetition of whole phrases and clauses becomes crucial to the story. . . Because she uses precisely the same series of phrases in her speech (verses 14–15) that had been used twice just before by the narrator (verses 12–13) but reverses their order, so that her calling out now precedes Joseph’s flight, the blatancy of her lie is forcefully conveyed without commentary. That blatancy is even more sharply focused through the change of a single word in one phrase she repeats from the preceding narration. . . In the version of Potiphar’s wife, the incriminating *beyadah*, “in her hand,” of verses 12 and 13, is quietly transformed in verse 15 into *’etzli*, “by me,” so that Joseph will appear to have disrobed quite voluntarily as a preliminary to rape.

(7) **ספר בראשית פרק מא א** וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים וּפְרָעָה חָלַם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיָּאֵר: (ב) וְהִנֵּה מִן הַיָּאֵר עֹלֵת שְׁבַע פָּרוֹת יְפוֹת מְרָאָה וּבְרִיאוֹת בְּשָׂר וּתְרַעֲיָנָה בְּאָחוּ: (ג) וְהִנֵּה שְׁבַע פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלוֹת אַחֲרֵיהֶן מִן הַיָּאֵר רְעוֹת מְרָאָה וְדָקוֹת בְּשָׂר וְתַעֲמֻדָּנָה אֲצֵל הַפָּרוֹת עַל שְׁפֹת הַיָּאֵר: (ד) וְתֹאכְלָנָה הַפָּרוֹת רְעוֹת הַמְרָאָה וְדָקַת הַבְּשָׂר אֶת שְׁבַע הַפָּרוֹת יַפֵּת הַמְרָאָה וְהַבְּרִיאוֹת וַיִּיקֶץ פְּרָעָה. . . (ז) וַיְדַבֵּר פְּרָעָה אֶל יוֹסֵף בְּחִלְמֵי הַנְּגִי עֹמֵד עַל שְׁפֹת הַיָּאֵר: (יח) וְהִנֵּה מִן הַיָּאֵר עֹלֵת שְׁבַע פָּרוֹת בְּרִיאוֹת בְּשָׂר וַיִּפֹּת תֹּאֵר וּתְרַעֲיָנָה בְּאָחוּ: (יט) וְהִנֵּה שְׁבַע פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלוֹת אַחֲרֵיהֶן דְּלוֹת וְרְעוֹת תֹּאֵר מְאֹד וְרַקוֹת בְּשָׂר לֹא רָאִיתִי כַּהֲנָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם לְרַע: (כ) וְתֹאכְלָנָה הַפָּרוֹת הַרְקוֹת וְהָרְעוֹת אֶת שְׁבַע הַפָּרוֹת הָרֵאשֹׁנוֹת הַבְּרִיאוֹת: (כא) וְתִבְאֲנָה אֶל קַרְבְּנָה וְלֹא נֹדַע כִּי בָאוּ אֶל קַרְבְּנָה וּמְרִאִיהֶן רַע כְּאִשֶׁר בְּתַחֲלָה וְאִיקֶץ:

(8) **רמב"ן בראשית פרק מא פסוק ג** - ותעמדנה אצל הפרות - בצדן וקרוב להן. והוא סימן שלא יהא הפסק בין שני השבע ושני הרעב, ואף על פי שלא סיפר זה ליוסף. ואולי המראה והסיפור היו שוים והכתוב לא יחוש, כאשר הוסיף בסיפור ולא נודע כי באו אל קרבנה

(9) **ספר בראשית, פרק לט** (יד) וּתְקַרְא לְאֲנָשֵׁי בֵּיתָהּ וְתֹאמַר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בְּנוּ בָּא אֵלַי לְשֹׁכֵב עִמִּי וְאֶקְרָא בְּקוֹל גְּדוֹל: (טו) וַיְהִי כְשִׁמְעוּ כִּי הִרְיִמְתִּי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֲצִלִּי וַיִּנָּס וַיֵּצֵא חֲחוּצָה: (טז) וַתִּנַּח בְּגָדוֹ אֲצִלָּהּ עַד בּוֹא אֲדֹנָיו אֶל בֵּיתוֹ: (יז) וַתְּדַבֵּר אֵלָיו פְּדָבְרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר בָּא אֵלַי הָעֶבֶד הָעֲבָרִי אֲשֶׁר הֵבִאת לָנוּ לְצַחֵק בֵּי: (יח) וַיְהִי פְהָרִימִי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֲצִלִּי וַיִּנָּס חֲחוּצָה (יט) וַיְהִי כְשִׁמְעַ אֲדֹנָיו אֶת דְּבָרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר פְּדָבְרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִּי עֲבָדָה וַיִּחַר אַפּוֹ: (כ) וַיִּקַּח אֲדֹנָיו יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֶהוּ אֶל בֵּית הַסֵּהר

(10) **Robert Alter, *Art of Biblical Narrative*** (2nd Edition). New York, NY, USA: Basic Books, 2011, pp. 137—39) Her story to the household servants cleverly enlists their sympathies against the foreigner who constitutes a sexual threat and an insult to them all (he has been brought “to play with/dally with/mock us” in the pun of *letzaheq banu*) and is meant to incite them against the husband who has introduced this dangerous alien presence in their midst. . . When she finally speaks to her husband, her virtual repetition is once more a studied rearrangement of phrases. This lady . . . here shows herself a subtle mistress of syntactic equivocation. In her words to the servants, the

husband had unambiguously brought the Hebrew “to play with us.” When she repeats the whole short clause in direct address to her husband, she places it so that it could be read in two ways: “the slave came to me—the one you brought us—to play with me”; or, “the slave came to me, the one you brought us to play with me.” . . . The second reading obviously would be a sharp rebuke to the husband, suggesting that he had perversely invited trouble by introducing such a sexual menace into the household, but the wife is cunning enough to word the accusation in such a way that he will be left the choice of taking it as a direct rebuke or as only an implicit and mild one. . .

(11) רמב"ן בראשית פרק לט פסוק יד - וטעם ראו הביא לנו איש עברי - כי העברים שנואי המצרים המה, ולא יוכלו לאכל אתם לחם כי תועבה היא להם (להלן מג לב), ולא יקנו מהם רק לכורמים וליוגבים, ולא יבאו בביתם. ולכן אמרה, הנה עשה עמנו רעה להביא בביתנו עברי ועשאו פקיד ונגיד, וראוי לו שיצחק בנו. . . וזה טעם אשר הבאת לנו, כי הבאתם בביתם היתה קשה בעיניהם

רמב"ן, בראשית טו:יג, על לט:יד - . . . והרבה מקראות מסורסות יש בכתוב, וכן בא אלי העבד העברי אשר הבאת לנו לצחק בי (להלן לט יז) . . .

(12) ספר בראשית, פרק מב (יח) ויאמר אליהם יוסף ביום השלישי זאת עשו וחקו את האלהים אני ירא: (יט) אם כנים אתם אחיכם אהד יאסר בבית משמרכם ואתם לכו הביאו שָׁבֵר רַעְבוֹן בְּתִיכֶם: (כ) וְאֵת אַחֲיֶיכֶם הִקְטַן תְּבִיאוּ אֵלַי וְיִאֱמְנוּ דְבָרֵיכֶם וְלֹא תִמְוֹתוּ וַיַּעֲשׂוּ כֵן . . . (כט) וַיָּבֵאוּ אֶל יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרְצָה כְּנָעַן וַיִּגִּדוּ לוֹ אֵת כָּל הַקְּרֹת אֲתֶם לֵאמֹר . . . (לג) וַיֹּאמֶר אֲלֵינוּ הָאִישׁ אֲדֹנָי הָאָרֶץ בְּזֹאת אָדַע כִּי כְנִים אֲתֶם אַחֲיֶיכֶם הֵאָחֵד הַנִּיחֹו אֲתִי וְאֵת רַעְבוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וְלָכוּ: (לד) וַהֲבִיאוּ אֵת אַחֲיֶיכֶם הִקְטַן אֵלַי וְאָדַעָה כִּי לֹא מְרַגְלִים אֲתֶם כִּי כְנִים אֲתֶם אֵת אַחֲיֶיכֶם אֲתֹן לָכֶם וְאֵת הָאָרֶץ תִּסְחָרוּ:

(13) רמב"ן בראשית פרק מב פסוק לד - ואת הארץ תסחרו - שינו לו בדבר מפני השלום כדי שישמע אליהם לשלח אתם בנימין, כי ברצונם מיד היו חוזרים לולי שאמר לא ילך בני עמכם. וכן אמרו לו אחיכם האחד הניחו אתי, ולא הגידו לו מאסרם ולא מאסר שמעון.

ויתכן שאמר להם יוסף ואת הארץ תסחרו, ולא סיפרו הכתוב, וטעמו שתביאו סחורה כרצונכם לקנות התבואה ולא אקח מכס [מכם] / [ב]סחורתכם כי איטיב לכם תחת בשתכם. . . ורש"י כתב תסחרו, תסבבו, וכל לשון סחורה וסוחרים על שם שמסבבים אחר פרקמטיא. נראה שרצה הרב להזהר מזה שלא אמרו אלא שיהיו רשאים לסבוב הארץ ולשבור בר כרצונם תמיד, ולא פירש כן (לעיל לד י) שבו וסחרוה, ויסחרו אותה (שם פסוק כא)

חקזוני על בראשית פרק מב פסוק לד ואת הארץ תסחרו- יוסף לא אמר להם כן אלא כל זה היו אומרים מעצמם כדי שישלח אתם את בנימין

(14) ספר בראשית פרק מג- (א) וְהָרַעַב כָּבֵד בְּאָרֶץ: (ב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לְאָכַל אֵת הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הִבִּיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שָׁבוּ שָׁבְרוּ לָנוּ מַעַט אָכַל: (ג) וַיֹּאמֶר אֲלֵיוּ יְהוּדָה לֵאמֹר הֲעַד הֲעַד בָּנוּ הָאִישׁ לֵאמֹר לֹא תֵרָאוּ פָנַי בְּלִתי אַחֲיֶיכֶם אֲתָכֶם . . . (ו) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמָה הִרְעַתֶּם לִי לְהַגִּיד לְאִישׁ הַעוֹד לָכֶם אֵח: (ז) וַיֹּאמְרוּ שְׂאוֹל שְׂאוֹל הָאִישׁ לָנוּ וְלִמְוֹלְדֹתֵינוּ לֵאמֹר הַעוֹד אֲבִיכֶם חַי הָיִשׁ לָכֶם אֵח וְנִגַּד לוֹ עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הִיְדוּעַ גִּדַּע כִּי יֹאמֶר הוֹרִידוּ אֵת אַחֲיֶיכֶם

(15) רמב"ן בראשית פרק מב פסוק לד - וכן שאול שאל האיש לנו ולמולדתינו (להלן מג ז), התנצלות לאביהם.

או כאשר אמרו לו כלנו בני איש אחד נחנו, אמר להם לא כי באמת ערות הארץ באתם לראות, והגידו לי אם אביכם חי ואם יש לכם עוד את, כי אחקור עליכם ואדע מה אתם. ואז ענו שנים עשר אחים אנחנו בני איש אחד והוא בארץ כנען היום, כי עודנו חי והקטן עמו והאחד איננו. והוא מה שאמר יהודה (להלן מד יט) אדוני שאל את עבדיו לאמר היש לכם אב או אח. וכן במקומות רבים יקצר במעשה או בסיפור

(16) ספר בראשית פרק נ- (טו) וַיֵּרְאוּ אֶחָי יוֹסֵף פִּי מֵת אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יִשְׁטְמֵנוּ יוֹסֵף וְהָשִׁיב לָנוּ אֵת כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ (טז) וַיִּצְווּ אֶל יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר (יז) כֹּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אָנָּה שָׂא נָא פֶשַׁע אֶחָיךָ וְחַטָּאתָם כִּי רָעָה גָּמְלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפֶשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ וַיִּבֶךְ יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו:

(17) רמב"ן (בר' מה:כז, על פרק נ): ולכך נאמר ויצוו אל יוסף לאמר אביך צוה לפני מותו לאמר וגו', ואלו ידע יעקב בענין הזה היה ראוי להם שיחלו פני אביהם במותו לצוות את יוסף מפיו, כי ישא פניו ולא ימרה את דברו, ולא היו בסכנה ולא יצטרכו לבדות מלבם דברים: